

Anteckningar förda vid det Nationella kompetensrådet inom det gröna och naturbaserade näringslivet. Digitalt möte den 9 juni 2020.

Närvarande:

Per Hasselberg, Fyrbodals kommunalförbund, Ordförande
Michael Insulander, Naturbrukets Yrkesnämnd
Kristine Wiklund, Gröna arbetsgivare
Sara Westholm, Hästnäringens Riksförbund
Bo Wiberg, Naturbruksskolornas förening
Anneli Gunnars, Naturbruksskolornas förening
Wictoria Bondesson, LRF
Maria Elinder, Naturbruksskolornas förening
Karin Holmgren, SLU
Kristine Kilså, SLU
Hans-Olof Stålgren, Landsbyggsnätverkets kansli
Johan Ascard, Landsbyggsnätverkets kansli
Ing-Marie Jirhed, LRF
Maria Karlsson, LRF
Sofie Alvarsson, Gamlebygymnasiet
Kristina Ascard, SLU
Maud Petri Rådström, SLU
Ann-Britt Karlsson, KSLA
Jan Andersson, Arbetsförmedlingen
Per Fermvik, Skolverket
Svante Sandell, MYH
Nils Lagerroth, Landsbyggsnätverkets kansli, sekreterare

1. Öppnade.

Per Hasselberg hälsade välkommen och presenterade dagordningen.

2. Information från Valideringsdelegationen

Svante Sandell, utredare vid **Myndigheten för yrkeshögskolan** presenterade valideringsdelegationen och dess arbete. Vid årsskiftet 2019/2020 kom valideringsdelegationens betänkande SOU 2019:69. Svante har tidigare jobbat vid Skolverket och även som rektor inom kommunal vuxenutbildning och vid Högskolan Dalarna med yrkesutbildning för blivande gymnasielärare.

Myndigheten för Yrkeshögskolan har funnits i drygt 10 år, GD är Thomas Persson och myndigheten har drygt 110 medarbetare. Arbetet handlar i huvudsak om postgymnasiala yrkeshögskoleutbildningar. Svante finns på en nystartad enhet för arbetslivets

kompetensförsörjning, som arbetar bredare med arbetslivet, ex valideringsutbildning etc. och andra mer övergripande frågor om kompetensförsörjning. Mer info finns på www.myh.se.

Validering definieras sedan 2003 i skollagen 20 kap som ett erkännande av reella kompetenser och alla kunskaper en person besitter och har förvärvat. Man ska hänsyn till det formella och lika mycket det informella lärandet, d v s vardagslärandet. Detta skall totalt tas hänsyn till i en valideringsprocess. Det är viktigt ur ett individperspektiv, ett företagsperspektiv och i ett samhällsperspektiv. Kopplingen till det livslånga lärandet är intressant och valideringen har blivit allt viktigare som ett inslag i att utbildning inte är en fas i livet utan en pågående process. Det handlar om att tanka in ny kunskap för att man behöver det, ex vid yrkesväxlingar eller i sitt arbete. Detta syns tydligt särskilt denna vår. Det ska inbegripa både det formella och informella lärandet. Många känner att de har kompetens men att man inte har papper på det och det försvårar matchningen mellan individer och företag. Detta är också viktigt för företagen, i de stora företagen finns HR-avdelningar som sköter detta, men i de mindre företagen borde valideringsfrågan mer komma in i deras kompetensförsörjningsstrategi.

Validering är en del av det livslånga lärandet och en del av kompetensförsörjningen. Det behöver uppmärksammas! Det görs valideringar i Sverige men det skulle kunna vara betydligt fler.

Validering som finns för behörighet har funnits länge och fungerar ibland ganska bra. En annan del är validering för tillgodoräknande där det finns en del lagstiftning på plats men här borde det göras fler valideringar, ex att tillgodoräkna kurser etc.

Validering är viktigt inom integrationsfrågan, inte minst efter 2015. Många kom med god utbildningsnivå. Det är en bakgrund till den delegation som nu kommit med sitt betänkande vid årsskiftet.

Det handlar om hur företagen kan se på sin kompetensutveckling och hur man använda validering för en förflyttning av kvalifikationer inom företagen.

Valideringen finns inom ett decentraliserat system i Sverige. Det har varit ett bekymmer och det kan vara svåröverblickbart. Det finns många nivåer och aktörer där validering sker. Delegationen har varit inne på hur man kan centralisera eller snarare regionalisera.

Det är inte så mycket validering tillgodoräknat inom ramen för yrkeshögskolan. Det ser olika ut vid olika lärosäten. Folkbildning och studieförbund har en ganska stor verksamhet med valideringsinslag. Arbetsförmedlingen har ett eget program och köper mycket valideringsinsatser, inte minst från branscher. Det finns ett stort område som bedömer utländska utbildningar. I Sverige finns det många aktörer och många skolor, både i arbetsliv och inom utbildningen. Bilden kan kännas splittrad.

Individens resa

Det finns två stora faser i en valideringsprocess. Dels kompetenskartläggningen, som ska vara utforskande, starta brett och sedan trätta ner till en standard. Den andra stora fasen är kompetensbedömningen, där man bedömer vilken kompetens man har i förhållande till något, ex

standardkriterier, kursplan etc. Detta ska leda till det papper där individen kan visa upp sitt legitima erkännande i någon form av kvalifikation, betyg eller liknande.

Tyvärr finns inte vägledning med i hela systemet i Sverige. Island har ett system där man har en individuellt handledare – coacherna följer där med hela vägen. Det ger goda resultat.

En annan viktig aspekt är kompletterande utbildningsinsatser. Om valideringen ska fungera så måste den kompletterande utbildningen vara flexibel och matcha valideringens resultat. Det är en viktig aspekt. Det är svårt hitta en individ som kan validera ett helt utbildningsprogram men man kan klara delar av det. Här skulle man behöva komma vidare i Sverige. Det är många som jobbar nationellt med validering som här ser en svårighet.

Sveriges referensram för kvalifikationer

Det europeiska kvalifikationsramverket, EQF, med en rad kriterier för åtta angivna lärandenivåer, kom 2008. Den svenska motsvarigheten SeQF finns i en förordning från 2015. Då valde regeringen att lägga in alla examina från det formella utbildningssystemet från nivå ett till doktorexamen på nivå åtta. I nivå fyra ligger ex. gymnasieskolan. Andra än det formella utbildningssystemet kunde lägga in sina kvalifikationer i nivåerna. Det har gått trögt få in allt i detta system, men nu vill, inte minst fler branscher, lägga in sina kvalifikationer som matchar en yrkesroll. I år kommer ett tjugotal att söka nivåplacering.

Vad är då en kvalifikation?

Kvalifikation är ett resultat av ett lärande som någon har bedömt eller validerat till. Det är ett behörigt organ som fastställt att den här personen har nått till den här ribban. Det handlar alltid om en ribba och att man nått en viss kvalifikation som bygger på en yrkesroll och de krav man ställer på en yrkesroll i form av kunskaper och färdigheter. Själva kvalifikationen är det man måste nå för att klara en yrkesroll. De här kvalifikationernas kan se olika ut, det kan vara olika på olika nivåer, både gymnasieexamen men även korta utbildningar. Det kan vara stort och brett eller kort och begränsat. Exempel på kompetensbevis är examensbevis, certifikat, yrkesbevis, diplom. Vi ser att det sker en utveckling i Sverige där kvalifikationen är kopplat till en yrkesroll. Detta uttrycks som ett resultat av ett lärande som kategoriserats i kunskap och kompetens (ansvar och självständighet i utförandet). Allt fler kopplar sitt språk till detta och allt fler branscher vill att deras valideringsmodeller ska kopplas till en kvalifikation. Branscherna blir allt bättre på att kravställa och de kommer att driva utbildningsaktörerna framför sig. Det sätt vi pratar om och paketerar detta komma att anpassas mer till det språk som finns i detta system, det blir allt mer tal om en persons kvalifikationer framöver.

I vilken omfattning förekommer validering idag?

Branschvalidering har ökat de senaste åren. Det finns ett 25-tal modeller idag och ca 60 yrkesroller som går att validera till. Ca 18 000 deltagare sedan 2015 har gått igenom och fått en branschvalidering. Inom Komvux saknas en skyldighet att erbjuda validering, där finns det många men det är svårt att se hur många valideringar som genomförts. Om man ger en yrkesutbildning

med kommunala medel är det inget ska-krav att validera, dock i yrkesutbildning med statliga medel ska validering erbjudas. Därför är det svårt att se hur mycket validering som faktiskt sker. Skolverket borde vara bättre på att följa upp. Det sker mycket valideringar, ex inom barn och omsorg, men man vet inte exakt hur många.

Det händer mycket på valideringsområdet och det finns många verktyg och instrument framtagna av olika myndigheter som stöd. Skolverket har tagit fram en kort och bra gratis grundutbildning om validering och det finns utbildning på Linköpings universitet och Linnéuniversitet. Det finns verktyg från Arbetsförmedlingen, Skolverket och MYH. Det finns metoder för att kvalitetssäkra valideringsmodeller samlat på MYHs web. Problemen är att nå ut och att aktörerna ska veta hur man utnyttjar det.

Slutbetänkandet från valideringsdelegationen SOU 2019:69 kom vid årsskiftet efter flera års arbete. Fortsatt arbete är att det behövs en nationell strategi för kompetensutveckling och livslångt lärandet där validering ska finnas med. I Norge finns www.kompetansenorge.no som jobbar med detta i en koncentrerad form. Delegationen vill att motsvarande ska göras i Sverige. Det behövs ett nationellt råd över flera departement, såsom utbildnings-, arbetsmarknads- och näringsdepartementet. Definitionerna kan behöva anpassa till de europeiska förhållandena men ligga kvar i skollagen. Det föreslås även en ny valideringsförordning som ska gälla rakt av och som sedan annan lagstiftning kan kopplas till.

Mer forskning om validering och dess resultat och nytta behövs. Prof. Per Andersson i Linköping håller på just nu.

I delbetänkandet togs det fram en enkel men konkret bra strategi om att fler individer ska få sin kompetens validerad, det ska vara tillgängligt i hela landet på samtliga nivåer och med större bredd utav kvalifikationer i arbetslivet. Valideringen som väg till kvalifikation eller examen etc. ska ha lika hög legitimitet som den formella utbildningen, så att det inte blir ett A eller B lag. Det behövs mer regionalt ansvarstagande, enligt delegationen. Det är nu för långt glapp mellan den nationella nivån och de som har sektorsansvar, exempelvis kommunerna. Regionerna bör få ett ännu tydligare uppdrag och valideringsfrågan ska bakas in. Det behöver bli ett mer liknande system över landet.

MYH har ett nationellt uppdrag just nu och har ett temporärt uppdrag att ha den nationella ledartröjan, följa och stödja utvecklingen, sprida kunskap och samordna myndighetssamarbetet. Ett råd för valideringsfrågor med 14 myndigheter och organisationer är en fortsättning på delegationen. Det har i dagarna utlysts statsbidrag med 10 milj. kr per år i tre år för att utöka antalet branschmodeller.

De är svårt att recensera hur olika branscher gör vad gäller validering men några som jobbat med frågan är inom svensk industrivalidering som lyckats bra med en genomförandestruktur. De har exempelvis testcenter där man snabbt få en validering till stånd. Även inom byggbranschen har man jobbat hårt och planerar få 17 olika yrkesroller som ska bli nivåplacerade. De har jobbat medvetet med detta. Dessa två branscher är stora med resurser så det är svårt jämföra beroende på hur branschen är. Även fastighetsbranschen har kommit långt. Samtliga dessa mer erkända

branschmodeller finns på en lista på MYHs hemsida. Även inom Vård- och omsorgscollege har man tagit fram ett nytt material för validering av vårdbiträden och undersköterskor. De har fått detta på plats efter många års arbete men de har nu reviderat det. Även målarbranschen har man kommit en bit på vägen.

Valideringsdelegationen försökte följa upp hur mycket valideringar som gjordes i maj 2019. Svårt bedöma men ca 6 000 per år verkar vara en nivå inom kommunal vuxenutbildning. Inom branschvalidering ligger det också på ca 5 – 6 000. Vid yrkeshögskolor, universitet och lärosäten är det betydligt svårare att bedöma. Det är också beroende på vad man menar med validering. Fler pratar om ett validerande förhållningssätt, som är bra i sig, men som inte är en validering. Ingen kan säga exakt hur många valideringar som genomförs. Inom Af kan man se hur många som gått igenom programmet för validering. Det alla säger är dock är att det skulle kunna vara betydligt fler.

Nivåplacering

Naturbrukets Yrkesnämnd nämner under mötet sitt arbete med Gröna kort, t.ex. för arbete inom mjölkproduktion eller växtodling, se www.nyn.se. NYN funderar på om man ska SeQF-nivågruppera dessa eller ej.

Svante Sandell berättar att beträffande nivåplaceringar så har andra länder gjort mer, t.ex. Holland och Skottland. Fördelen med ett nationellt referenssystem för kvalifikationer är att det gemensamma språket ger en förståelse för varandra. Branscherna får något bra att förhålla sig till och kan kravställa gentemot exempelvis skolverket om vad som krävs för en yrkesroll och hur utbildningen ser ut. I ett ESF-projekt har man möjliggjort för flera branscher att ta fram valideringsmodeller och nivåplacerade kvalifikationer. Branscher rustar sig för att ta fram ett språk för att ta fram vad som krävs för resultat av ett lärande som krävs för en yrkesroll. Det i sin tur driver utbildningsanordnare framför sig och man får exempelvis definiera vad är anställningsbar/vem är anställningsbar? Flera branscher säger då att den nivå skolverket har som godkänd nivå för vissa utbildningar i gymnasiet och Komvux inte riktigt håller. Framförallt inte vad gäller ansvarstagande och självständighet.

Det har inte varit en strid ström för att nivåplacera men det ökar, och en förklaring kan vara att många ser fördelar med att få sina yrken, kvalifikationer och yrkesrollen inplacerade.

Det finns fördelar med att nivåplacera, dock är det stängt för att få stöd och hjälp genom ESF-projektet. Man kan även ansöka om statsbidrag för att utveckla branschmodeller och kvalifikationer i referensramen som just nu är utlyst (till 23/6) och som finns på www.myh.se. Det går att göra även kommande år.

Vad gäller utbildningskedjor i det livslånga lärandet kan man kanske gå från gymnasieutbildning till YH- utbildning och sedan vidare och frågan är då vad som kan tillgodoräknas. Det kan då behövas ett gemensamt språk för att förstå varandra. SLU nämner svårigheter att validera yrkeskunskap. SLU önskar metoder för att t.ex. inte misskreditera blivande studenter som kommer från naturbruksprogrammet, SLU strävar i det pågående arbetet att sätta relevanta förkunskapskrav vid översynen av utbildningar.

3. Kort information från SLUs kvalitets- och fördubblingsprojekt

Karin Holmgren, prorektor vid SLU, informerade kort om att det som kallas för kvalitets- och fördubblingsprojektet och som handlar om att förvalta och utveckla SLU:s programportfölj. Det är ingen fördubbling för fördubblingens skull. SLU har ett relativt sett litet utbildningsutbud i relation till andra universitet, i relation till egen forskningsvolym och i förhållande till arbetsmarknadens behov. En ökning behövs inte minst på den nödvändiga klimatomställningen. Det finns ett växande behov av biobaserad ekonomi och en högre krisberedskap inom livsmedelsstrategin. SLU:s utbildningsnämnd, som jobbar med den strategiska utvecklingen av SLU:s utbildningar, har ett uppdrag från universitetsledningen att det ska bli ett högre söktryck och fler studenter till utbildningarna. För att få igång en engagerande och kreativ process med högt ställd ambition startade man detta sk fördubblingsprojektet. Det är en hög men rimlig nivå. Med dubbelt så många studenter skulle man få lika många som Karlstads universitet eller Chalmers.

Många har varit engagerade externt och internt i projektet under 3 – 4 år. Styrelsen beslutar om SLUs programutbud och de ska nu besluta om ett utbud med start läsåret 2021/2022, ett delbeslut i denna långsiktiga process. Styrelsen träffas nästa vecka. Inför det beslutet har utbildningsnämndens projektgrupp tagit fram en programportfölj, med mycket remisser och synpunkter med många förslag till reviderade och nya program. I nuläget är dock SLUs resurser begränsade för grundutbildningen vilket även begränsar utvecklingsarbetet. För att gå vidare behövs ett stöd från regeringen. Framöver behövs gott samarbete med de relevanta näringarna och hjälp med att få resurser från regeringskansliet så att SLU får fler studenter för att fylla arbetsmarknadens behov.

Ett KSLA-seminarium är nu lagt till den 23 september. Alla i denna grupp kommer få en inbjudan dit. Förhoppningen är att SLU:s kommande styrelsebeslut är starten på något som kan fortsätta.

Det första styrelsebeslutet kommer att handla om att förändra i strukturen på de agrara och skogliga utbildningarna då vi åtgärda problemen inom kärnområdena. Trots stort rekryteringsarbete är det svårt att fylla platserna i utbildningarna. Även i år, då det är ett 25%igt ökat söktryck till SLUs utbildningar, så gäller det inte agronom- och jägmästarprogrammen. Det är viktigt att få till stånd en förändring för att få studenter till de utbildningarna. Man ska attrahera de som redan från början visat intresse, men även fånga upp de som under studietiden visat intresse för området men som inte i första hand siktar på eller kände till att det fanns en agronomexamen. Det kan göras om man delar upp utbildningen i en kandidatdel och en masterdel och sedan kallar dessa vid namn som beskriver vad utbildningarna innehåller och som begrips av unga människor.

För att tydliggöra att yrkesexamen finns kvar kommer det vara tydligt sökbart via www.antagning.se och med information på www.slu.se etc. Det kommer vara en fortsättningsgaranti till masters för de som vill läsa till en yrkesexamen och tydliga krav på vilka kompetenser som ska vara uppnådda för yrkesexamen.

Utöver detta satsar SLU på två nya utbildningar, en kandidat- och en masterutbildning. Utgångspunkten är vinnande koncept från andra universitet och utbildningar som gör att det blir en större studentefterfrågan. Ju fler studenter till SLU ju större kännedom om SLU, inte minst bland unga människor. Detta ger i sin tur en positiv förstärkning.

De nya programmen handlar om helhetsperspektiv kring hållbar utveckling för starkare systemförståelse. Exempelvis en pol kand. utbildning med särskild fokus på hållbar utveckling och en master utbildning om ”Food and landscape”. Det blir skogliga utbildningar på fler orter, mer av samarbete mellan fakulteterna och ökade inslag runt hållbar utveckling och tvärvetenskap. Det blir även en internationell skogsutbildning ihop med universitetet i Wageningen i Nederländerna.

De nya programmen kommer vara sökbara inför höstterminen 2021.

Det blir mer information från SLU vid nästa kompetensrådsmöte och alla blir inbjudna till KSLAs event den 23 september.

4. Dimensioneringsutredningen

Per Hasselberg berättade att den s.k. Dimensioneringsutredningen presenterade igår 8/6 sitt betänkande SOU 2020:33 om komvux och gymnasieskola av utredaren Lars Stjernkvist, Några kommenterar från mötet var (även om det varit väldigt kort tid för att ta del av utredningen):

- Det finns både det som är positivt och negativt. Det som står på sidan 25 i del ett kan vara intressant. Detta ska gälla från hösten 2024. Utbudet av utbildning i gymnasieskolan ska beslutas med hänsyn till elevernas efterfrågan och behov, och nu även av behoven på arbetsmarknaden vilket inte har varit tydligt under de senaste reformerna.
- Det föreslås bättre regional samordning och regionala branschråd. I sammanfattningen sägs att enskilda och offentliga huvudmän ska ha likvärdiga förutsättningar för att bedriva verksamheten.
- Det blir mycket jobb för skolverket om de ska ta fram regionala underlag till stöd för huvudmännens planering av utbudet. Det ska vara samverkan mellan minst tre kommuner. Inom naturbruk samverkan man i de ordinarie regionerna. Hur kan samverkansavtalen se ut i framtiden? De regionala branschråden som ska stärka arbetsmarknadsanknytningen - hur ska det se ut? Orkar man med i de tre kommunerna som ska samarbeta att få med alla områden, ex även naturbruk?
- Friskolornas riksförbund har gjort ett debattinlägg om utredningen och lyft fram att det ska vara liknande förutsättningar för offentliga och fristående huvudmän. Uppdelningen mellan yrkesförberedande och högskoleförberedande program har gjort att de yrkesförberedande programmen tappat och minskat i attraktionskraft. Kan det bli ”blandprogram” framöver som både kan vara högskole- och yrkesförberedande? Branschen behöver ju högskoleutbildade människor som kan både teori och praktik, något man kan få i naturbruksprogrammet.
- Det som lyfts ut är Naturbruk djur där man visar på en lägre etablering på arbetsmarknaden även av de som inte fortsätter till högskolan. Vad beror det på? Är det svaga elever? Beror det på att hästintresserade inte väljer att jobba i branschen?

- Det finns redan ett antal regionala kompetensråd och några är i vardande. När arbetsmarknadens parter och myndigheter är med så är detta forum där man kan ta in dessa frågor. Hur används de forum som redan finns idag? Hur kan de utvecklas dessa? Det kan vara ett medskick in diskussion.
- Det är två steg. De pratar om höstterminen 2024 i första steget resp. höstterminen 2026 för det andra. Förslagen bör hinnas med att bearbetas innan dess. Den stora skillnaden är att det är arbetsmarknadens behov som på ett helt annat sätt ska styra utbildningarna. Det är den stora principiella skillnaden. Det har varit en positiv utveckling i de regionala branschråden och har gett mycket input till skolverket tidigare i deras bedömningar.
- Det har varit många förhandsbesked. I huvudsak en bra utredning eftersom den ser till nyttan för många företag inom de gröna näringarna. Bra inom den skogliga delen men bra även inom lantbruk. Skog och lantbruk är viktiga näringar som inte ska omfattas av en ev. dimensionering eftersom det är viktiga näringar trots Den är gediget skrivet och man tar upp skolinspektionens skrivning på inriktning djur.

Per Hasselberg avslutade diskussionen om dimensioneringsutredningen med att hänvisa till att det ska komma ett remissarbete som kan tas upp i detta forum. Det kan då vara bra om aktörerna blir samspelta och därmed få igenom mer.

5. Övrigt

Hans-Olof Stålgren vid nätverkskansliet ställde fråga om de blå näringarnas kompetensbehov kan diskuteras i detta kompetensråd. Där finns behov av kompetensförsörjning men saknas konkreta utbildningar. Det finns behov p g a den kris som finns för närvarande och för att utveckla och diversifiera.

6. Nästa möte:

Förslag på teman till kommande kompetensråd var: Reguljära utbildningar, Yrkes VUX. Hur utveckla lokalt/regionalt utifrån förmodat stort behov hos företagen jmf djurskötare?

Nästa möte är ett Skypemöte måndagen den 14e september, kl. 15.00 – 16.30.

Huvudtemat blir SLU:s fortsatta utvecklingsarbete av sina utbildningar.

7. Avslutning

Per Hasselberg tackade för upplutning idag och intresse och avslutade mötet.

Förda anteckningar

Nils

